

OBZOR NÁRODOHOSPODÁŘSKÝ

Časopis věnovaný otázkám národohospodářským a sociálně-politickým.

Orgán Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách a Vývozního spolku pro Čechy, Moravu a Slezsko.

Některé úvahy o poměrech úrokových v Čechách.

Píše prof. Dr. Albin Bráf.

I. Skutečnosti.

Že u nás již déle dvou desetiletí míra úroková ze zápůjčných peněz zachovává směr klesající, byť i s občasnými přestávkami a malými reprisami, jest obecně známo. Dlouholetý stav míru, upevněnější poměry valutové, rostoucí domácí nabídka kapitálová a nízký stav úrokových sazeb v zámožných státech ciziny — příčin dost úkaz ten vysvětlujících. Neméně obecně jest přesvědčení, že tato epocha klesajícího úroku není ještě u své mety poslední.

Již po několik let nepovoluje se pojišťovnám důchodovým a kapitálovým osnovati nové sazby premiové na podkladě vyšší míry úrokové než $3\frac{1}{2}$ procentní. Porůznu již bylo uskutečněno vydání obligací $3\frac{1}{2}$, ba i 3 procentních; bylať pro jejich emisní kurs živlem příznivým naděje na zisky kursovní, kynoucí při dalším povšechném klesání úroku — arciť, pokud šlo o papíry slosovatelné, také možnost obdržeti výplatu plnou sumou jmenovitou. Jinde zase jest aspoň vše připraveno pro emisi podobných papírů; tak zejména též u naší zemské Hypoteční banky.

Sotva lze o tom pochybovati, že do jisté míry staly se všechny kategorie dlužníků účastnými výhodnějších úrokových podmínek. Ale pochybnějším jest, stalo-li se to zejména v těch kategoriích dlužníků, ku kterým se obrací zvláštní sociálně-politický zřetel dnešní doby, měrou dostatečnou a zejména zdali také klesání úrokových sazeb měrou náležitou mělo účinek na dluhy již starší. Máme tu na zřeteli stav rolnický a živnostenstvo menší. Jsou pak jisté úkazy, které tomu nasvědčují, že v příčině jich pochybnost právě vyslovená není bezpodstatná. Zjistiti tedy, jak možno, fakta, vyšetřiti jejich příčiny a poohlédnouti se pak po možných prostředcích odpomocných, aby se aspoň v úzkých mezích takových a podobných částečných úlev

vyhovělo prospěchu právě jmenovaných tříd, jest dojista úlohou tím vděčnější, čím více dosud projekty povšechných základních náprav zápasí s obtížemi a překážkami všelikého druhu.

Ohlížeje se tudíž nejprve po skutečnostech, obrátíme svou pozornost předem k úrokovým sazbám dluhů knihovních. Materiál, který jest nám na snadě, není zrovna nejbohatší a zejména není při něm provedeno roztrídění, které jinak ve výkazech naší úřední statistiky, jež se týkají zápisů do knih veřejných, jest zavedeno lišením majetku zapsaného do desk zemských, knih při městských delegovaných soudech, knih horních a ostatních. Toho nedostatku jest ovšem litovati — leč účtujeme s tím, co se nám podává.

Úplný statistický výkaz úrokové míry byl úředně pořízen roku 1881 o celém tehdejší stavu zapsaných dluhů knihovních z podnětu příprav, které se konaly za účelem oprav práva agrárního, na prvním místě pak za účelem obmyšlených změn dědického práva při statcích střední velikosti. Uvedeme zde seznam ten jen pro úplnost, ač pro náš přítomný účel má význam podřízenější, nežli výkazy, kterých dále budeme se dovolávati.

Dne 31. prosince 1881 bylo tedy v Čechách zapsaných dluhů v knihách veřejných:

s úrok. měrou procent	v sumě celkové	což činí procent z celé sumy zapsaných dluhů
0	211,761.520	20.92
1—2	250.609	0.02
přes 2—3	1,284.886	0.12
» 3—4	7,576.988	0.74
» 4—5	301,292.340	29.72
» 5— $5\frac{1}{2}$	20,053.742	1.98
» $5\frac{1}{2}$ —6	343,107.673	33.86
» 6—7	79,515.926	7.85
» 7—8	36,309.684	3.58
» 8—9	2,982.703	0.29
» 9—10	5,743.872	0.56
» 10—12	2,645.325	0.26
» 12	365.800	0.03
	1.012,891.100	(100.—)

Ač to jest výkaz ve mnohém směru zajímavý, přece sluší uvážiti, že namnoze obsahuje zápisy uskutečněné již drahně let před r. 1881, ano zajisté mnohé učiněné před desetiletími. Ostatně mohly vzhledem k těmto zapsaným závadám zatím nastati i mnohé skutečné změny úrokové sazby, aniž došla každá změna vytčení ve veřejných knihách. Proto jest pro účel náš mnohem závažnější, můžeme-li zjistiti míry úrokové dluhů v jednotlivých rocích nově zapsaných.

Takové výkazy byly dosud úřadně shotoveny a uveřejněny na tři roky, totiž na 1879, 1885 a 1890. Ony dopouštějí nám nahlédnutí určitěji ve vývoj míry úrokové v oboru, ve kterém účinek dočasných otřesů peněžního trhu vůbec bývá nejméně pocítován, a proto jsou nám tím cennější.

úrokové. Výsledky toho výpočtu jsou sestaveny v tabulce na straně následující.

Podrobme číslice této tabulky bedlivějším rozboru. S nemalou plastičností vystupuje tu před námi obraz pohybu z tabulky prvéjší jen v povrchnějších rysech patrný. Zcela podřízený význam pro nás mají udání týkající se nezúročených dluhů; malé průměrné obnosy dluhové a nepatrný podíl, který z celkové sumy dluhů zapsaných připadá na nezúročitelné, nasvědčuje tomu, že tu běží hlavně o menší dědické podíly, věna a t. p., jež zvláště na venkově našem zhusta bez úroků se zapisují. Ani nejbližší stupně úrokové (až do 3 proc.) nepadají pro šetření naše na váhu; jsou to zjevy mimořádné, při nichž výdělečný moment z pravidla je podřízen jiným ohledům.

Vykážeme těmto nezávažným kategoriím

Míra úroková (procent)	1879		1885		1890	
	nových dluhů zapsaných		nových dluhů zapsaných		nových dluhů zapsaných	
	počet	celk. suma ve zl.	počet	celk. suma ve zl.	počet	celk. suma ve zl.
0	1029	832.288	860	463.730	574	279.754
1—2	4	1797	2	1210	6	9529
přes 2 až 3	11	18.471	26	24.042	34	51.342
» 3 » 3½	58	58.751	544	9.145.154	12	18.033
» 3½ » 4					1376	5.373.883
» 4 » 4½	10	6046	33	1.078.312	900	5.571.877
» 4½ » 5	2695	5.404.417	9044	19.537.045	15.271	17.129.514
» 5 » 5½	101	2.308.014	2501	4.172.839	3013	3.394.715
» 5½ » 6	19.486	16.293.000	23.877	19.940.491	15.516	13.608.883
» 6 » 6½	1647	1.649.815	1247	1.197.771	584	712.543
» 6½ » 7	7146	5.305.341	5393	3.461.397	1395	882.310
» 7 » 8	8305	4.983.714	2734	1.375.057	411	230.344
» 8 » 10	3350	1.476.826	175	96.072	8	2377
» 10 » 12	1212	517.760	12	2520	2	300
» 12 » 15	91	35.455	—	—	—	—
» 15 » 20	77	30.992	—	—	—	—
» 20	20	6.555	—	—	—	—
celkem . .	45.244	38.929.242	46.248	60.495.640	39.104	47.271.404

V hořejší tabulce jest tedy sestaven podle jednotlivých kategorií úrokových počet a celková suma dluhů knihovních, jež byly nově zapsány v letech právě dotčených.

Abychom materiál číselný, obsažený v této tabulce, učinili zručnějším — ač již takto dosti pěkně osvětluje pohyb hlavních mass dluhových směrem k nižším stupňům zúročení — vypočteme si: 1. jak veliké procento z celé sumy dluhů v tom kterém roce do knih zapsaných vypadá na jednotlivé kategorie úrokové, tedy na př. jak veliké procento z celého součtu dluhů v tom kterém roce zapsaných činí suma dluhů zapsaných v témže roce v kategorii úrokové 2—3% atd., a 2. jaká byla ve zl. r. m. průměrná velikost jednoho dluhu v každé jednotlivé kategorii

dluhovým místo zvláštní. Ostatní shrneme si ve význačnější skupiny a shledáme, že z celkové sumy dluhů v příslušných rocích do knih veřejných zapsaných připadlo v procentech na kategorii úrokovou

	až do 3%	přes 3 do 4%	přes 3 až do 5% celkem	přes 5% vůbec	přes 6% vůbec
1879	2.18	0.15	14.32	83.49	36.19
1885	0.79	15.12	49.20	50.01	10.15
1890	0.73	11.18	58.97	40.30	4.33

Jest to obraz bez odporu příznivý. Zejména skok z r. 1879 na 1885 je silný, rozhodný. Leč při tom i čísla v tabulce naší uvedená o průměrné výši jednotlivého dluhu v každé kategorii úrokové nesmějí se přehlédnouti.

Průměrná výše jednoho zapsaného dluhu ze všech vůbec v příslušném roce zapsaných činila

r. 1879: 860 zl.

r. 1885: 1308 zl.

r. 1890: 1208 zl.

Pomineme-li nezávažných pro nás případů bezúročnosti anebo zúročení nejvýše do 3‰, (nepatrného ještě v poměrech těch let), shledáme, že vyšší, nežli tyto celkové průměry je průměrná výška jednotlivého dluhu

r. 1879 v kategoriích úrokových přes 3 až 3½, přes 4½—5½, přes 6—6½‰,

5procentní, a podobně se to má i v sloupcích, kde je uvedena sazba přes 5½ do 6, přes 6½ do 7‰ atd. Ani věřitelé ani dlužníci nemilují valně sazby úrokové vyjádřené počty zlomkovými. Vyběříme-li si tedy jen ta čísla, která se týkají úrokových tříd celými čísly zakončených, spatříme, že činí průměrná velikost dluhová

v kategorii úrokové	r. 1879	r. 1885	r. 1890
přes 3½ do 4	?	?	3905 zl.
» 4½ » 5	2005 zl.	2162 zl.	1121 zl.
» 5½ » 6	835 »	835 »	877 »
» 6½ » 7	742 »	641 »	631 »

Míra zúročení	1879		1885		1890	
	Suma dluhů v kategorii úrokové stranou označené činí procent celé sumy dluhů v tomto roce zapsaných	Průměrem vypadá na jeden dluh v příslušné kategorii úrokové v tomto roce zapsaný zlatých r. m.	Suma dluhů v kategorii úrokové stranou označené činí procent celé sumy dluhů v tomto roce zapsaných	Průměrem vypadá na jeden dluh v příslušné kategorii úrokové v tomto roce zapsaný zlatých r. m.	Suma dluhů v kategorii úrokové stranou označené činí procent celé sumy dluhů v tomto roce zapsaných	Průměrem vypadá na jeden dluh v příslušné kategorii úrokové v tomto roce zapsaný zlatých r. m.
0	2·14	808	0·76	539	0·59	487
1—2	0·004	449	0·002	605	0·02	1588
přes 2 až 3	0·04	1670	0·03	924	0·12	1686
» 3 » 3½	0·15	1013	15·12	1681	0·04	1503
» 3½ » 4					11·14	3905
» 4 » 4½	0·015	604	1·78	32676	11·57	6190
» 4½ » 5	14·16	2005	32·30	2162	36·22	1121
» 5 » 5½	5·93	22847	6·89	1668	7·17	1126
» 5½ » 6	41·82	835	32·95	835	28·80	877
» 6 » 6½	4·23	1001	1·98	960	1·50	1220
» 6½ » 7	13·88	742	5·72	641	1·86	631
» 7 » 8	12·80	600	2·29	503	0·48	560
» 8 » 10	3·79	440	0·16	549	0·005	297
» 10 » 12	1·32	427	0·004	210	0·0006	150
» 12 » 15	0·09	389	—	—	—	—
» 15 » 20	0·07	400	—	—	—	—
» 20	0·01	327	—	—	—	—

r. 1885 ve všech kategoriích úrokových do 5½‰.

r. 1890 ve všech do 4½‰ a pak při neveliké v celku sumě dluhů zúročených přes 6 až do 6½‰.

Nalézáme tedy celkem v oboru zúročení nižšího dluhy průměrem vyšší, v oborech vyššího zúročení dluhy průměrem menší. Ano totéž pravidlo se i v každé z těch skupin zvláště zase dosti význačně opakuje. To nejlíp poznáme, když si vybereme ty stupně úrokové, kterým přináležejí hlavní kontingenty dluhů zapsaných. Jsoutě to, jak nás bedlivější přihlednutí přesvědčí, dluhy v kategoriích úrokových zakončených číslem celistvým (ne zlomkem). Nikdo zajisté nebude o tom pochybovati, že na př. sumy dluhů uvedené při úrokové míře přes 4½ až do 5‰ jsou především, ne-li veskrz, dluhy

To je doklad jasný, výmluvný. Ale vybízí nás k přemýšlení. Jsou všechny dluhy výše zúročitelné jen dluhy zadnějších pořadí knihovních s chatrnější jistotou? Jest zároveň podprůměrná velikost dluhů ve vyšších kategoriích úrokových jen s tohoto stanoviska vysvětlitelná? Na první pohled by se mohlo zdáti, že ten výklad bude dostatečným, jelikož celkem bude se s pravdou srovnávat, že na jistoty pochybnější půjčí lidé také jen poměrně menší sumy. Ale zkušenost nás poučí snadno, že by nebylo správně zpo-
všechniti tento úsudek pro výklad zjevů právě uvedených.

(Pokračování.)

čině by se měla sama pražská obec vši moci o to přičinovati, aby se jí dostalo s dostatek přiměřených odborných škol pro jednotlivá řemesla, i měla by z toho důvodu také vstoupiti v jednání s živnostenskými společenstvy. Mnohem spíše hodí se na př. střední a jiné theoretické školy na venkov, nežli právě odborné školy průmyslové.

Z celého rozpočtu pro školy odborné nejnapadněji bije do očí praskrovný a zhora nedostatečný státní příspěvek na školství obchodní. Všechny obchodní školy s celodenním vyučováním různých kategorií nedostávají dohromady státních podpor ani celá 2% veškerého nákladu na školy odborné, a pokračovací školy obchodní pouze 1% tohoto nákladu. Státní podpora tato zajisté je až k útrpnosti nepatrná; vždyť jediné akademické gymnasium v Praze stojí stát asi o $\frac{1}{4}$ nákladu více nežli všechny obchodní školy vyšší i nižší (mimo pokračovací) dohromady. Když si k tomu domyslíme, že z jediné vídeňské obchodní akademie vychází ročně přes 300 absolventů do života a že česká obchodní akademie v Praze jich vysílá ročně na 160—170, tedy že jen tyto dva ústavy dohromady nejméně 10krát tolik abiturientů vykazují nežli nejsilnější gymnasium, vynikne tím zřetelněji naprostá nedbanlivost státní správy o toto odvětví vzdělání školního, které ponecháno úplně na péči jen kruhům interessovaným.

Proto však stav škol obchodních nelze nikterak nazvati chatrným. Všecky dosud zřízené vyšší obchodní školy (trojtřídní, které přijímají absolventy nižších středních škol a škol měšťanských) jsou rozhodně přeplněny a jednotlivým ústavům se daří materiálně přímo výtečně. Tak vídeňská akademie obchodní nastrádala si za léta obrovské fondové jmění a rovněž důchody a jmění obou pražských ústavů (české a německé akademie) nelze nazývati nikterak nepatrnými. Menší oblibě obecně, za to však větší přízni u vlády těší se nižší školy obchodní (dvoutřídní), které ponejvíce zřizovány byly teprve v posledních třech až čtyřech letech. Desíti ústavům vyšším (z nichž mnohé pro četné paralelní třídy sluší považovati za dvoj- až čtyřnásobné) udílí vláda dohromady roční subvence 28.900 zl., vídeňská a pražská německá akademie nereflktují vůbec na žádnou státní podporu a na nově zřízené ústavy (české: v Prostějově, Brně a Hradci Králové, německé: v Olomouci a v Brně) v příštím rozpočtu ničím nepamatovalo.* — Pro 15 nižších škol obchodních (dvoutřídních) navrhuje ministr vyučování celkem roční podpory 19.500 zl., zdánlivě sice méně nežli pro ústavy vyšší, ale uváží-li se nepatrný počet za-

ctva, jakož i menší potřeba učitelstva působícího na těchto školách, dlužno podporu tuto vůči vyšším školám obchodním spíše nazvati vysokou nežli nízkou. — Z českých škol obchodních z vyšších pouze pražská a chrudimská dostávají roční podpory 6500 zl., kdežto obě nižší (v Mělníku a Plzni) vykazují roční subvence 2500 zl. Tedy ani obchodní školství české není dostatečně obmyšleno státní pokladnou. (Dokončení.)

Některé úvahy o poměrech úrokových v Čechách.

Píše prof. Dr. Albin Bráf.

(Dokončení.)

Empirické pravidlo, že míra úroková v úvěru osobním je podrobena častějšímu kolísání nežli v reálním, platí hlavně pro svět velkobankovní, kdež účinky přílivu a odlivu peněžního bezprostředněji se pocítují. Naproti tomu menší ústavy peněžní mívají sazby úrokové stálejší, z části již proto, že tyto jsou beztoho tak vysoké, že sazby ústavů větších zřídka i jen přechodně té výše dosahují. Ostatně platí i zde obdoba známého pravidla, že pohyb cen v obchodování ve velkém mnohem citlivější jest naproti proměnám v poměru nabídky a poptávky, nežli pohyb cen v obchodování drobném.

Arci nemohla míra úroková menších peněžních ústavů, jak jsme již viděli, vzdorovati obecnému klesání sazeb úrokových, vycházejícímu z větších trhů peněžních; leč právě zde je zase nápadno, že povolila tomu nátlaku mnohem větší měrou při zápůjčkách hypotečních, nežli při úvěru osobním (směnečném atd.). Velice poučný je v tom směru obrazec, který nám znázorní (na základě dat české statistiky záloženské) proměnu, která nastala v úrokových poměrech všech československých záložen, jež svá data příslušná Jednotě záloženské zaslaly. Z každého sta záložen řečených vypadá totiž na ty, jež požadovaly

míry úrokové	ze zápůjček hypotečních		ze zápůjček v úvěru osob.	
	r. 1884	r. 1893	r. 1884	r. 1893
až do 5% nejvýše	4.1	5.5	1.5	15.5
přes 5 do 6%	54.5	40.7	23.1	69.6
přes 6%	41.4	4.8	75.4	14.9

Když tedy v oboru hypotečního úvěru týž počet záložen, který jsme našli v roce 1884 v prostředním stupni (5—6%), po desíti letech shledáváme již v prvním (do 5%) a zcela podobně skoro stejný počet, jaký byl dříve v nejnepříznivějším, nyní ve středním — jest obdobný pochod při úvěru osobním zjevně nepříznivější; zde nepostoupilo ani poměrně tolik záložen ze středního stupně do prvního, ani z posledního do středního stupně, jako při zápůjčkách hypotečních. A dá se to snadno vy-

*) V Terstu arcí vydrží jednu akademii (obchodní a nautickou) sám a kromě toho nautické ústavy v Istrii a Dalmacii úhrnným ročním nákladem 96.000 zl.; kromě toho je v Terstu obchodní akademie vydržovaná bohatým fondem soukromým.

světlti. S knihovním extraktem v ruce může i malý hospodář, ví-li si náhodou v té příčině rady, jíti jinam, dál; není připoután na sídlo záložny nejbližší. Jak daleko ale se může se svou osobní úvěruhodností i s podpisem svých zpravidla z nejbližšího sousedství vyhledaných ručitelů vydati menší a malý živnostník venkovský, byť sebe spořádanější a zdatnější? Má ovšem tu pochybnou útěchu, že i jeho soudruh ve velkém městě, tak jak věci jsou dnes a jak trefně nejnovější petice obchodní komory pražské ke sněmu je líčí, nemívá k pramenům levnějšího úvěru cestu o mnoho snazší, než on tam v tišinách nějakého odlehlého městyse.

II. Náprava.

Tak jako jsme, vypisující skutečnosti, lišili úvěr hypoteční a osobní, tak budeme postupovati i při úvahách o prostředcích k nápravě poznaných nedostatků.

Shledali jsme, že rolník náš nese při knihovních svých dluhách starších, třeba v dobrém pořadí knihovním stojících, nadpotřebně vysoké břímě úrokové, že dokonce pořád ještě uzavírá čerstvé dluhy se závazky úrokovými zbytečně vysokými — a to vše jen proto, že nemá potřebné známosti o výhodnějších pramenech úvěru pozemkového, aniž ve směru tom vždy najde dosti správné a nezištné porady, že dále, pokud běží o závazky již trvající, nejde ani zákon sám převodům k úlevě úrokových břemen směřujícím dostatečně na ruku.

Tím zároveň doznáváme, že, pokud jde o reálný úvěr, nevidíme potřeby, aby se z příčin úlevy úrokové zřizovaly nějaké úvěrní ústavy nové, nýbrž že lze dobře vystačiti těmi, které existují, zejména když přední náš ústav pro úvěr pozemkový, zemská Hypoteční banka, učiní se přístupnějším pro účel právě naznačený. Se strany druhé ovšem trváme pevně na tom, že nekaždý náš peněžní ústav, banka, spořitelna neb záložna — již proto zasluhuje zvláštních ohledů, poněvadž existuje a poněvadž je český. Ne tím, že existuje a snad tolik a tolik dividendy svým členům vyplácí, nýbrž tím, *jak* hová národohospodářským potřebám našeho lidu, zjednává si nárok na uznání. Místní a osobní ohledy nemohou a nemají v těch příčinách rozhodovati, a kde je důvodna domněnka, že jen z takových ohledů se vskutku ústavům podobným nadhání klientů, je potřebou, ano povinností vlasteneckou, postarati se o objektivnější, výhradně zájmem dlužnictva se řídící protitlak. Jsou to pravdy tak samozřejmé a skoro otřepané, že by mohla povstati otázka, je-li vůbec slušno je ve vzdělané společnosti pronášeti, kdyby každodenní zkušenost neukazovala, jak mnoho se proti nim hřeší z nepravého místního vlastenectví, nezřídka i jen z osobních pohnutek sobeckých.

Také již z toho, co bylo řečeno, vyplývá, že nemáme prozatím na zřeteli žádné obsáhlé a

smělé akce. Před nemnohými lety, když se počalo v odborném písemnictví t. zv. nové vyvažování selských dluhů přetřásati a projekty příslušné osnovati, také u nás heslo toto bylo do širokých vrstev uvrženo z části aspoň docela opravdově, tedy ne pro pouhý okamžitý účel agitační. Jakou při tom hrály úlohu sanguinické klamy a sebeklamy o levném zúročení, není asi dosud zapomenuto. Dnes uznává se již obecněji, že projektům podobným potřebí jest ještě trochu času k dokonalému uzrání a že by ani náprava bezpečná a trvalá z jich uskutečnění nekynula, dokud by samo agrární právo nedoznalo některých velmi řízných změn. Avšak jest na bílé dni, že již s ústavy a zařízeními, které tu jsou, dá se zjednatí citelná míra úlev, jen když bude, co ony poskytují, dokonale využito. A lépe jest zajisté, uchopiti se činně a horlivě prostředků, které jsou na snadě a lehko dostupny, nežli čekati na zdar velkých, smělých, ve svém konečném dosahu přece nevypočitatelných spekulací. Že již toto střízlivější vědomí proniká, dokazují m. j. i některé návrhy, učiněné v posledním zasedání sněmu v příčině Hypoteční banky, o nichž arci lze plným právem říci, že zrovna v hlavních kusech nebyly ničím více, než pouhým uveřejněním návrhů v lůně feditelství řečené banky již učiněných, v poradu vzatých, ba již také částečně v skutek uváděných.

Bude o tom sotva pochyby, že v akci, směřující k nápravě nedostatků zde výše vylíčených, pokud se týkají úvěru hypotečního, počíná a hlavní úkol náleží Hypoteční bance. Náleží jí nejen proto, že ona jest jediným domácím velikým úvěrním ústavem, který jest oprávněn vydávati zástavní listy, nýbrž i proto, že ona jest v nejpřesnějším smyslu podnik veřejný, to jest právě mnohem více hospodářskopolitický orgán země, nežli pravý podnik. Svému národohospodářskému poslání neslouží pak toliko vhodnou formou poskytování úvěru reálního, nýbrž i jak možná nejlevnějším jeho poskytováním, ale také vším, co činí její výhodnou pomoc úvěrní vůbec nejpřístupnější. Národohospodářský prospěch takového plného rozvinutí působnosti její neprokáže se pak jenom rozsahem a rozvojem vlastních jejích obchodů, nýbrž stejnou a snad větší měrou účinkem, jaký soutěž její, v takové příčině zajisté blahodárná a nejžádoucnější, nezbytně vykoná na ústavy jiné, rovněž hypoteční úvěr pěstující.

Návrhy nedávno ještě z různých stran v příčině Hypoteční banky činěné měly za předmět hlavně odstranění t. zv. režijního příplatku, který beztoho již jen obmezenou řadou let se u každé zápůjčky vybírá, a pak vydávání zástavních listů o nižší míře úrokové. Zatím ovšem vybírání režijního příplatku je prostředek dočasně ještě nevyhnutelný, aby se doplnily rezervní fondy na předepsanou výši, kteráž by zároveň zabezpečila výnos ke hrazení správních nákladů dostatečný.

A prospěch z vydávání zástavních listů na př. $3\frac{1}{2}$ procentních může vzejít dlužníkům jen tehdy, když bude pro tyto listy zabezpečen takový kurs, aby ku přirovnání k zápůjčce $4\frac{0}{10}$ ní dlužníku vůbec kynula nějaká úspora. Širší obecnost, i také mnohé v navrhování oprav neunavné korporace to právě přehlédly, že dlužník nedostane a dle povahy věci ani nemůže dostati do rukou plných 1000 zl., když nikdo zástavní list $3\frac{1}{2}$ procentový, jehož prodejem se zápůjční valuta opatruje, za 1000 zl. nekoupí, nýbrž jen za sumu značně nižší. Proto také bude se $3\frac{1}{2}$ procentní zástavní list prozatím málo hoditi ke konverzi, ježto dle uvedeného již zákona z r. 1888 nesmí nová zápůjčka, na místo staré nastupující, tuto starou nebo její dosud nesplacený zbytek přesahovati o více než $5\frac{0}{10}$. Dokud by tedy $3\frac{1}{2}$ procentní zástavní listy nedodělaly se kursu aspoň $95\frac{1}{4}$ zl. za 100 nomin, nedá se jich k tomu účelu vůbec použiti. Poněvadž se do knih musí zapsati zápůjčka v nominální hodnotě příslušných zástavních listů, tedy by na př. při kursu 91 bylo potřeba ke konverzi nějaké zápůjčky 1000zlatové nominálně 1100 zl. v zástavních listech $3\frac{1}{2}$ procentních, a to již zákon nepřipouští.

Z toho všeho je vidno, že na ten čas těžiště opravných snah vzhledem k Hypoteční bance musí spočívat v tom, aby se nejdříve poskytla možnost ku převádění pohledávek výše zúčtelných, ovšem ale jinak podmínkám statutární jistoty hovicích, na banku na základě nynějšího $4\frac{0}{10}$ ního úroku a příslušných zástavních listů.*) Použití $3\frac{1}{2}$ procentových zástavních listů, podaří-li se uvést je na trh v dostatečně příznivém kursu, může na ten čas zůstati obmezeno na zápůjčky nové.

Tento úkol ovšem předpokládá dvojí věc:

1. Pružnější vystoupení banky samotné, tak aby účinněji než dosud upozorňovala dlužníky hypoteční, především v rolnictvu, a pak vůbec osoby hypoteční zápůjčky hledající, na svou existenci a na podmínky, za kterých ona zápůjčky poskytuje; aby si vhodnými prostředky (pomocí prospektů a populárních návodů) dotčnou klientelu v obecném národohospodářském zájmu vyhledávala a při provádění — k úspoře nákladů — sama stranám vydatně šla na ruku.

2. Vydatnou podporu toho snažení se strany všelikých sborů a spolků, kterým podle jejich účelu a povahy náleží o prospěchy rolnictva pečovati.

*) Tím arci se nepodceňuje důležitost některých jiných změn při zařízeních Hypoteční banky, jako zejména jisté rozšíření hranic jistotních při zápůjčkách na menší statky rolnické, kterým jest opatření zápůjčky na základě odhadu nesnadno, protože příliš nákladno; připuštění základní quoty umořovací $\frac{1}{10}$ procentní (místo dosavadní 1 procentní) i při zápůjčkách 4 procentních; později též vydávání zástavních listů po 100 korunách a t. d., o čemž snad jindy udá se příležitost promluvit.

Hypoteční banka, již se v dnešním veřejném mínění činí i mnohé výtky neoprávněné, podstupuje již ve směru právě řečeném, s dlužnou při věci tak důležité opatrností, první kroky, a sotva bude se rozpakovati nastoupiti i další, rozhodnější a obsažnější. Ale úspěch těch kroků bude záviseti valnou měrou na podpoře se stran právě naznačených. Samé Zemědělské radě a spolkům hospodářským svědčiti bude lépe, když poskytnou plnou moc akci znalecky rozmyšlené, než aby osnovaly projekty často nesrovnatelné s poměry peněžního trhu a s požadavky bankovní techniky.

Avšak zdá se nám, že by věc měla dojíti podpory také ještě od činitelů jiných. I budiž nám v tom směru dovoleno poukázati na význam, jež by agitační působnost, snahy zde vyložené podporující, měla mezi úkoly právě v život uváděné společnosti, kteráž za úkol si klade ujmouti se na širokých základech naší národohospodářské organizace. Jsme toho sice daleci, abychom podceňovali důležitost a oprávněnost pokusů nesoucích se k tomu, aby se v život uváděly nové národně české velkopodniky průmyslové a obchodní. Leč to jest přece jen dráha, na které poměry samy dopouštějí postup toliko nenáhlý, stále střízlivou kalkulací ovládaný. Náš příklad však ukazuje, že jsou obory t. zv. drobné práce, v nejlepším toho slova smyslu, které se dají popadnouti ihned, na celé čáře a s úspěchem, jenž třeba jen po kapkách, za to však okamžitě a pro veliký počet lidí může se státi hmatavým. Kdyby na dané heslo místní odbory nové organizace, složené z lidí inteligentních a nezištných, a pomocí dobrých poučení ujaly se práce jako dobrovolné informační kanceláře ve věcech úvěru hypotečního (i jiného arci, jak dále ukážeme) a úřadovaly zvláště v dobách, kdy se více lidu venkovského v městech schází, mohlo by se vykonati vážné dílo i opatřiti jisté výškolení pro jiné větší úkoly, a nová organizace by zapouštěla rychle kořeny přese všecky v tom směru ovšem nevyhnutelné rozpory s prospěchy ryze místními, ne-li osobními. Konečně pak tlak, který by vydatnou akcí podobnou způsoben byl na poměry úrokové rozličných peněžních ústavů, nepochybně by urychlil vývoj úrokových sazeb v tom směru, aby se mohlo za nedlouho v díle tomto, započatém na podkladě $4\frac{0}{10}$ ním, pokračovati dále na podkladě $3\frac{1}{2}$ procentním.

Podmínkou lepšího zduaru všech zde dotčených záměrů jest ovšem přiměřené rozšíření výhod zákona ze 14. června 1888, o kteréž již před návrhy ve sněmu rozbíranými Hypoteční banka zakročila. Podnět k zákonu tomu dán byl r. 1883 v poslanecké sněmovně říšské rady návrhem Raczynského, jehož záslužnosti nebudiž na újmu oprávněná výtky, že navrhovatel nešetřil plně ani technických obtíží, ani těch požadavků, které nevyhnutelně klade správná, bezpečná úprava práva hypotečního. Leč provedené

konečně přistřížení původního návrhu v zákoně výše dotčeném šlo, jak bylo již uvedeno, příliš daleko, obmezujíc možnost výhodného postupu při konversích, v tom zákoně poskytnutou, na případy, když se knihovní pohledávka, svědčící nějakému úvěrnímu ústavu pod veřejným dozorem stojícímu, zase jen na podobný ústav převádí. Mezi takové ústavy nenáleží na př. ani záložny. Nechtě se i z důvodů opatrnosti a právní bezpečnosti setrvá při zásadě, že má výhodný postup v onom zákoně poskytnutý býti připuštěn jen tehdy, když nová pohledávka svědčí úvěrnímu ústavu pod veřejný dozor postavenému, tedy bance neb spořitelně, jen když odpadne obmezení toto vzhledem ke staré pohledávce, o jejíž konversi v mírněji zúročitelnou běží. Sám zájem věřitelů pořadí pozdějších by při tom sotva utrpěl, nýbrž spíše získal, kdyby bylo zároveň ustanoveno, že výhoda § 2. zákona ze 14. června 1888 má místo jen tehdy, když nová pohledávka, jež na místo vymazané starší vstoupiti má, bude podrobena pravidelnému nucenému úmoru, což při Hypoteční bance jest samo sebou dáno. Jakýkoliv podloudný kousek v neprospěch věřitelů pohledávek zadnějších byl by tím vyloučen a tou měrou, jakou amortisace by postupovala, zlepšovala by se jejich zástavní jistota. Tak by snad se docílil slušný kompromis mezi požadavky právními a naléhavou národohospodářskou potřebou.

Přisvědčil-li čtenář líčení našemu, jež se týkalo rozdílné police, kterou má uchazeč o hypoteční úvěr a člověk hledající úvěr osobní, bude s námi i v tom souhlasiti, že cesty nápravy na poli posléz řečeném, kde potkáváme se na předním místě s malým živnostníkem, jsou vlastně spleťtější i nesnadnější. Bylo řečeno, kterak menší živnostník ani v samé Praze potřebných levných zdrojů úvěru nenajde a kterak venkovský marně se ohlíží po výhodnějších, nežli mu poskytne domácí záložna. Z toho vychází hlavní rozdíl mezi oběma našimi skupinami uchazečů o úvěr. Pokud jde o hypoteční, dá se vystačiti s ústavy trvajících, pokud jde o osobní, sotva. Dovožovati to podrobněji, není nám více třeba po podání petice pražské obchodní komory ke sněmu za zřízení »zemského úvěrního ústavu« pro potřeby maloživnostenské a po jasném, věcném odůvodnění, které uveřejnil autor té petice, Dr. Čuhel, též v »Osvětě«. Uskutečnil-li se věc v petici požadovaná tak jak navrženo, anebo jinak, na př. přiměřeným rozšířením působnosti »Zemské banky«, kteréž by to podle ducha založení jejího vlastně přináleželo, to na jádru otázky nic nezmění. Obojí cesta jest dosud volna. Ustnouti ta myšlénka nesmí. Mylné by ale bylo domnívati se, že by se uskutečněním její též problem maloživnostenského úvěru plně rozřešil. Toho se původcové návrhu sami nedomyšlejí. Jejich návrh především by mohl pomoci živnostenstvu pražskému a některých pokročilejších venkov-

ských měst, kde bude snazším vzpružení společer-
stevního ruchu v návrzích těch předpokládaného.
V zákoutích našich menších, odlehlejších mě-
a celých krajín čekal by menší, snaživý živnos-
ník tuze dlouho a snad by třikrát dříve zahy-
nul, nežli by mu společenstevní svépomoc skl-
nula mosty k potřebné výhodné pomoci úvěrní.
A tu přece bude třeba obnoviti leccos n-
v zevních řádech, ale v duchu naší ver-
kovské úvěrní organisace. Ona totiž — t-
nebudiž nespravedlivě zapíráno — v technick-
stránce své celkem značně se povznesla pro-
tomu, jak vypadala ve svých tvarech počáteč-
ných, ale v duchu svém vlastně poklesla. Kdy-
se počal rozvíjeti záloženský ruch, byl nese-
nadšenou myšlénkou národohospodářského dc-
bra malého vyrabitelstva. Záložny vskutku byl-
zřizovány jako články národohospodářské organ-
sace, tomu účelu sloužiti povolané. Také dne-
ještě tou devisou se kryjí — ale ona již namnoz-
žije více na papíře a ve slavnostních proslove-
ních, než ve skutečnosti. Kdyby tomu tak ne-
bylo, při velkém množství našich záložien ar-
pochopiti bychom nemohli, jak možno dnes skl-
dati tolik důvěry a nadějí v záložny soustav-
Raiffeisenovy, které přece předpokládají docel-
jiné mravní a společenské ovzduší, nežli jest te-
v němž namnoze povstávají. Nám ovšem zdá s-
býti nepochybné, že i v záložienství našem —
čestné výjimky uznávajíc — je třeba vrátiti s-
zase upřímněji k původnímu duchu. To zna-
mená předem potlačiti tužby dividendové, tu-
tam dost povážlivě na tom poli vystupující, t-
znamená učiniti si vodítkem, že pravý a vlast-
úkol záložien jest, sloužiti zachování a povzne-
sení těch výrobních tříd, pro které vůbec pů-
vodně byly povstaly. Pokud tomu tak býti má-
musí u nich býti pracováno k všemožnému
snížení úrokové míry požadované od dlužníků.
Nic tomu nebude na závalu, ano bude je-
s prospěchem obecným, když výhoda ta bud-
poskytována za cenu větší přesnosti a pořá-
nosti na straně dlužníků. Úspěchy té snahy
i když se jí ujme zase nejstarostlivěji nová or-
ganisace národohospodářská, budou sotva příli-
š obecné a rychlé. Namnoze bude třeba, při nápad-
ném a Jednotou založen často káraném nepomě-
vlastního a svěřeného kapitálu, hleděti k lepším
posílení rezervních fondů. Avšak i přes to bud-
u mnohých záložien možno duchu poslání svého
lépe vyhověti. Tak na př. jest již svrchovaný čas
aby jedna věc přestala, totiž přeceňování t. zv. ná-
rodních a obecně prospěšných věnování našich
záložien. Co se tu marně po malých částích roz-
třísťti na všelijaké, jen formálně žijící spolky
ústavy. Při každém novém národním podniku
důležitém i podřízeném, volá se po pomoci zá-
ložien. Kdež pak ale jest dnes vlastně nějak-
národně důležitější zájem, nežli opatřiti levnou
úvěrní pomocí třídy tvořící hlavní kmeny naš-
národní společnosti? Žádný jiný národní úče-